

<https://doi.org/10.59424/debreceniszemle/2024/32/2/298-302>

Útmutató a történettudományhoz

Szerk. Kerepeszki Róbert – Schrek Katalin:

Bevezetés a történettudományba és a történelemkutatás módszereibe

Pécs: Kronosz Kiadó, 2023.

A bevezetés a történettudományba és a történelemkutatás módszereibe című kötet célja, hogy iránymutatást adjon a felsőoktatásban történelemmel foglalkozó hallgatók első kutatásaihoz, valamint betekintést nyújtson az érdeklődő laikusoknak a történészek munkájába. Mivel több mint 20 éve jelent meg legutóbb hasonló témával foglalkozó mű, így hiánypótló volt a 21. századi kihívá-

soknak és követelményeknek megfelelő, a legújabb kutatási lehetőségeket bemutató tananyag kiadása. A kötet szerkesztői Kerepeszki Róbert és Schrek Katalin, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének oktatói. A szerzők között rajtuk kívül szerepel még Bodovics Éva levéltáros, Fedeles-Czeferner Dóra, a Magyar Kutatási Hálózat tudományos segédmunkatársa, Novák Ádám és Szendrei Ákos történész, Kapi Péter

és Takács Levente, a Debreceni Egyetem oktatói, valamint Kázmér László és Sipos Nikoletta doktorandusz hallgatók. A szerzőcsapat kialakítása során fontos szempont volt, hogy egy fiatal, mégis tapasztalt kutatókból álló kör dolgozzon együtt.

A kötet funkciója, hogy kézikönyv jellegűen használva segítse a hallgatókat, fiatal kutatókat és a történelem iránt érdeklődőket a saját kutatásuk megtervezésében és lebonyolításában. A mű felépítése ennek megfelelően négy fő tematikai egység mentén történt. Az előszóban többek között a könyv használatára vonatkozó tanácsokat adnak, és az egyes fejezetek absztrakszerű, rövid bemutatását is megteszik, ezzel segítve az olvasót a tájékozódásban. Emellett bemutatják a kötet szerzőit, a mű megírásának motivációit, vala-

mint az anyagi és szakmai támogatókat. Az előszót követően a második fejezetben a történelem és a történettudomány definícióit és funkcióit tárgyalják. A harmadik egységben (3.1-3.14) a források csoportosítását, valamint a legnépszerűbb és legkönnyebben elérhető forráscsoportokat mutatják be. A negyedik rész (4.1-4.8) a kezdő kutató kézikönyve, mivel segítséget nyújt, hogyan lehet egy ötletből jó kutatási témát formálni, hogyan célszerű megtervezni, valamint milyen online és offline módjai vannak a használni kívánt források elérésének. Az utolsó fejezetben (5.1-5.18) a tudományos írásról írnak, mivel a legtöbb kutatás kimenete valamilyen írásos mű, amelynek minőségével jelentősen befolyásolható az egész kutatásról alkotott kép.

A Történelem és történettudomány című fejezetben először azt a kérdést boncolgatják, hogy egyáltalán mi a történelem. Ezt követően a funkcióiról, majd a történelemről mint tudományról ejtenek szót. Utána a történész munkáját és gondolkodásmódját próbálják közelebb hozni az olvasóhoz, majd bemutatják azokat az alaplírajokat, amelyekkel közkinccsé tehetők a kutatási eredmények. (Lásd: Kerepeszki Róbert: Mi a történelem?; A történelem funkciói; A történelem, mint tudomány; A történész munkája és gondolkodásmódja; valamint A történettudomány alaplírajai és Szendrei Ákos Műfaj és módszertan c. fejezeit.) Ezen kívül bemutatják a legfon-

tosabb vizsgálati egységeket és kutatási anyagokat biztosító közgyűjteményeket, a fejezet végén pedig arról írnak, mik a történettudomány legjelentősebb kihívásai napjainkban. Ezek közül kiemelendő a társadalom kollektív emlékezetére gyakorolt hatás, az úgynevezett public history sokszor kevésbé tudományos, ám annak látszó képviselőivel vívott szélmalomharc és a korszerű technikák hatékony beépítése a kutatásba és oktatásba. (Lásd: Schrek Katalin – Bodovics Éva – Novák Ádám: A történettudomány közgyűjteményi háttéré; és Kerepeszki Róbert: A történettudomány legjelentősebb kihívásai napjainkban c. fejezeteket.) Ennek a résznek az egyik legnagyobb tanulsága, hogy mennyire szerteágazóan meg lehet közelíteni a történelem fogalmát.

A harmadik egységet a források bemutatásának szentelik. Ebben a részben ismertetik a kezdő kutató kezébe leggyakrabban kerülő forrástípusokat, mint a sajtóforrásokat, egodokumentumokat vagy statisztikai forrásokat. Továbbá bemutatják az oral history interjúkban, térképekben, vizuális és audiovizuális források elemzésében rejlő potenciált. Végül az úgynevezett „hagyományos forrásokat” veszik nagyító alá, mint a levéltári vagy tárgyi források, valamint a feliratok. Hangsúlyos, ezért külön alfejezetet kapott a forráskritika, mivel e nélkül a kutató nem tudja eldönteni, milyen tartalmi értékkel rendelkezik az elemezni kívánt forrás. (Lásd: Kapi Péter: A források csoportosítása; Forrásérték és

forráskritika; Fedeles-Czeferner Dóra: Sajtóforrások; Schrek Katalin: Egodokumentumok; Szendrei Ákos: Statisztikai források; Sipos Nikoletta: Oral History interjúk; Schrek Katalin: Vizuális források; valamint Kázmér László: Audiovizuális források c. fejezetei.) A második fejezetből kiemelendő, hogy milyen változatos anyagok használhatók forrásként, valamint, hogy hogyan lehet helyesen forráskritikát gyakorolni.

A negyedik részben a sikeres kutatások megkezdéséhez és lefolytatásához adnak gyakorlati tippeket. Ilyenek többek között az, hogy hogyan lehet jó kutatási témát választani, hogyan érdemes megtervezni a kutatás menetét, hogyan kell használni a levéltárakat, és hogyan találhatók meg a legegyszerűbben a szükséges információk a különböző online adatbázisokban. A legtöbbször használt adatbázisokat bemutatják, valamint az elérési linkjüket feltüntetik. (Lásd: Sipos Nikoletta: A jó kutatási téma; Kerepeszki Róbert: A kutatás tervezése és a „cédulázás”; Fedeles-Czeferner Dóra: A levéltár használata; Schrek Katalin: Információkeresés; és az Elektronikus adatbázisok; Adatmentés c. fejezetét.) A harmadik egység leghasznosabb tartalmi eleme valószínűleg az elektronikus adatbázisok tételes bemutatása volt, mivel ilyen rendezetten összeszedve nem található meg sehol.

Az utolsó fejezetben sorra veszik a tudományos írás lépéseit, buktatóit, és tanácsot adnak utóbbiak elkerülésére.

sére. Elsőként a kezdő írókat leggyakrabban sújtó nehézségekről és ezek áthidalásáról írnak. Ezt követik a bibliográfia és a tartalomjegyzék lehetséges összeállítási módjai. Utána a mű tartalmi és strukturális összeállításához nyújtanak fogódzót, amit a szisztematikus felépítés bemutatása követ. A szöveg legelemibb alkotóegységeivel, a mondatokkal és a bekezdésekkel, valamint ezek helyes stílusával kezdik, amit az egyes fő alkotóelemek, mint a cím, a bevezetés, a historiográfia, a módszertan és az összegzés követ, amivel végigkísérik az olvasót első tudományos munkájának megírása során. (Lásd: Kerepeszki Róbert: A tudományos írás nehézségei; Felkészülés az írásra; A történeti munka struktúrája és tartalma, A szöveg alkotóelemei; Fedeles-Czeferner Dóra: Bevezetés; A historiográfiai fejezet; A módszertani fejezet; Az összegzés; Az absztrakt; valamint Schrek Katalin: A bibliográfia elkészítése; A tartalomjegyzék összeállítása; A plágium és más tudományetikai vétségek elkerülése; A láb- és végjegyzetek helyes használata c. fejezetei.)

Az utolsó részből kiemelendő, hogy tételesen leírták, pontosan hogyan kell hivatkozni az egyes forrástípusokra.

A szerzők hangsúlyosan kiemelik, hogy ez nem egy szintézis, nem céljuk a fentebb felsorolt tartalmi részek teljes, akár csak hazai viszonylatban történő bemutatása, mivel ahhoz könyvtárnyi mennyiségű helyre

lenne szükség. Ebben csupán a legfontosabb és a saját kutatói tapasztalatuk alapján legpraktikusabb elméleti és gyakorlati tudásukat teszik közzé, ezzel segítve a még kevésbé tapasztalt, de a történelem iránt valamilyen módon érdeklődőket az eredményes kutatás lefolytatásához. A pécsi Kronosz Kiadó gondozásában megjelent, közel 360 oldalas mű nemcsak a címében, hanem a borítótervében is utal erre, az ott szereplő iránytűvel.

A felépítést tekintve fontos megjegyezni, hogy bár a mű legelején található egy részletes tartalomjegyzék, a fejezetek elején egy „mini-tartalomjegyzék” is helyet kapott, ezzel megkönnyítve az adott fejezetben való eligazodást. A fejezetek végére önellenőrző kérdéseket írtak, amik a tudás elmélyítésén túl lehetőséget adnak a könyvet használó oktatóknak a fejezet tartalmának esetleges visszakérdezésére is. Tartalmi sorrendben haladva, ezzel felhívják az olvasó figyelmét a leglényegesebb információkra, ami a legtöbb, egyetemi jegyzetként használatos műből sajnos hiányzik. A kérdéseket az adott fejezethez tartozó felhasznált és ajánlott irodalmak követik, valamint egyedülálló módon felsorolják a fejezet tartalmához kapcsolódó hasznos linkeket. Emellett a kötet végén oldalszámmal ellátva megtalálható az összes ábra, az összefoglaló-áttekintő szövegdobozok, definíciók-magyarázatok, tippek-példák-javaslatok, idézetek, valamint a fontos információkat tartalmazó szövegdobozok jegyzéke. Ezek mind-

mind a főszöveghez tartozó, ám jó-részt gyakorlati tanácsokat tartalmazó információk, amelyek megkönnyítik a tartalom elsajátítását és alkalmazását. Ezen felül elhelyeztek még egy név- és tárgymutatót, hogy azok mentén is meg lehessen keresni a szükséges információkat.

A mű olvasása során, doktorandusz hallgatóként is, számos új információval és ötlettel gazdagodtam, még azokon a területeken is, ahol viszonylag tájékozottnak gondolom magam. A felépítése számomra nagyon logikus volt, egy „laikus szemével nézve” az alapoktól ismerhettem meg a történelemkutatást. A szöveg, stílusából adódóan, könnyen értelmezhető, szerintem még egy laikus számára is érthető, viszont megfelelően informatív. Kifejezetten hasznosnak gondolom a könyv tartalmához kapcsolódóan kifejlesztett online tananyagokat (ami nem a könyv pdf formátumban való megjelentetése, hanem interaktív készségfejlesztő tananyag), amiket a szerkesztők, külön megkeresésre, szívesen megosztanak bármelyik egyetem hallgatójával.

Bár nagyon előremutató, hogy a mesterséges intelligenciáról ejtenek szót, viszont ennek a használatáról, előnyeiről-hátrányairól, a fontosságához képest szerintem kevés szó esett. A szerzők melegségére legyen mondva, hogy az írás idejében még közel sem volt akkora jelentőségű, mint most, valamint Kerepeszki Róbertnek hamarosan megjelenik egy kiegészítő tanulmánya a témával kapcsolatban. Bízom benne, hogy ha az évtized végén megjelenik egy második kiadása a könyvnek, már nagyobb hangsúlyt fektetnek a szerzők erre a témára.

Összességében, úgy gondolom, a kötet betölti a neki szánt funkciót, azaz hiánypótló egyetemi tankönyvként/jegyzetként szolgálhat a történelem szakos hallgatóknak, valamint használható a történelem iránt érdeklődő „hétköznapi” emberek számára is.

Herka Dominik

PhD hallgató

Debreceni Egyetem Történelmi
és Néprajzi Doktori Iskola